

La începutul acestui an, comunitatea științifică și academică națională a suferit o grea pierdere prin dispariția cu totul prematură a domnului Vigh Bela, muzeograf la Muzeul Național Brukenthal, remarcabil istoric al Reformei și Contra-Reformei în spațiul transilvan. Doctor în istorie cu teza *Disputele sinodale luterano-calvino-unitariene în Transilvania secolului al XVI-lea*, din cuprinsul căreia cele mai importante capitole au apărut în paginile revistei „Transilvania”, domnia-sa a fost unul dintre cei mai apropiați și prețuiți colaboratori ai noștri. Reproducem mai jos un fragment ilustrativ din studiul său intitulat *Radicalizarea unitarianismului în Transilvania secolului al XVI-lea*, publicat în primul număr din anul 2007.

In 14 martie 1571 se stingea din viață, atât de prematur, primul principe unitarian al lumii și singurul al Transilvaniei, Ioan Sigismund. În istoria confesională a principatului transilvănean intervenea un moment de cotitură. Această insulă a toleranței religioase, care în decurs de 40-50 de ani a primit o infuzie de diverse orientări confesionale, se transformase într-adevăr în Babelul mărturisirilor de credință. Dar atunci, în perioada în care Europa era măcinată de războaie religioase, cu fumul rugurilor întunecând orizontul spiritual al libertății conștiinței al întregii Europe, acest turn al Babelului confesional, garant al libertății confesionale, era unic în lume.

Perioada domniei lui Ioan Sigismund (1540-1571) a permis o desfășurare dogmatică neîngrădită atât lutheranilor, cât și calvinilor și unitarienilor. Disputele sinodale – pe care le-am tratat în capitolele anterioare – s-au desfășurat liber, fără ingerințe din partea principelui, fapt ce ar fi putut leza interesele vreunuia din părți.

După moartea lui Ioan Sigismund, pe tronul Transilvaniei urcă un catolic fervent, Ștefan Báthori, impus de Poartă și aprobat doar de dietă, care din start și-a propus dacă nu chiar recatolicizarea principatului, atunci cel puțin consolidarea Bisericii romano-catolice.

Trebuie să recunoaștem însă că poziția predominantă a Bisericii unitariene din punctul de vedere al politicii externe a dăunat principatului. Un principe arian, vasal și prieten al turcilor a aruncat o lumină defavorabilă asupra Transilvaniei. Opinia publică și curțile occidentale au întrerupt orice legătură diplomatică cu Ioan Sigismund, considerându-l turcit și eretic.

Istoriografia calvină atribuie dezastrul demografic, scăderea populației Transilvaniei cu 1/3, în timpul dominației turcești, unitarienilor. Este adevărat că mulți reformatori unitarieni radicali occidentali s-au refugiat la turci și că unitarianismul a fost apolitic, fapt ce l-a discreditat în lumea occidentală, dar trebuie să

recunoaștem că autonomia țării în timpul lui Ioan Sigismund nu a fost cu nimic știrbită, așa cum s-a întâmplat când Transilvania a ieșit din acea «fatală izolare», apropiindu-se de lumea creștină, adică de Habsburgii catolici, care în tot Evul Mediu și Epoca Modernă au atentat la independența principatului. (...)

Báthori, pe tărâm politic, a dat dovadă de moderație, deschidere, prudență, iar pe tărâm confesional în aparență s-a manifestat tolerant, propunându-și însă oprimarea ereticilor. Totuși, principele la urcarea sa pe tron a jurat să respecte legile țării, nu a putut face abstracție de cadrele constituționale «de facto», pentru că ele garantau liberul exercițiu al confesiunilor protestante, inclusiv pe cel al unitarienilor.

Aceștia au preconizat un secol de aur în care toată lumea va trece la confesiunea lor, dar au trebuit să constate că toate lucrurile li se întorc împotriva. În scurt timp, Báthori a trecut la depozedarea Bisericii unitariene de toate bunurile de care se bucurau, chiar sub formă de apanaj. Principele, subversiv și voalat, nu atacă preceptele de credință ale unitarienilor, ci baza lor materială. În primul rând, îl demite din demnitatea de capelan al curții princiare pe Francisc David, înlocuindu-l cu vechiul său rival, modestul Dionisie Alesius. Acest demers a însemnat o lovitură morală nu numai împotriva lui David, ci și împotriva unitarianismului majoritar și încă dominant, pentru că Alesius era lutheran. (...)

Reforma religioasă a debutat în numele libertății conștiinței. Marii reformatori s-au pronunțat la început pentru toleranță, libertate de gândire, pluralism, ca să-și poată desfășura, propaga învățăturile...

VIGH Bela